

Podeželskim gospodinjam je tujski promet končno lep dohodek, ki se pa morajo zanj potruditi. Hiše s priznano dobro postrežbo — zasebne in gostilnice — stalno kažejo napredek, tako da se jim kriza ne pozna. Po Gorenjski vidimo, kako rasejo gostilne v hotele, krčme v gostilne, zasebne hiše pa se dvigajo in pripravljajo, da sprejmejo goste. Vsepovsod je gospodinja tista, ki s pridnostjo in postrežljivostjo, z redom, snago in dobro kuho privablja goste. Vsako tako delo, še tako skromno, prinaša blagoslov, vsak gost prispeva k blagostanju. Vsega ima kmet doma: kos dobrega kmečkega kruha, čašo mleka ali sadjevca, sadje itd., vse je gostu - tujcu in letoviščarju dobro došlo.¹

Za napredek tujskega prometa nam je treba predvsem naprednih in uvidevnih gospodinj, ki znajo svoje pridelke primerno pripraviti in svoje prostore pravilno urediti, da sprejmejo goste!

¹ Švica, klasična dežela tujskega prometa, je tudi najnaprednejša dežela, kar se tiče gospodinjskega pouka. Posamezni kantoni imajo sicer svojo avtonomijo, zato pa lahko usmerijo pouk v tistem pravcu, ki je njihovim razmeram najbolj primeren. Posebej je treba še omeniti tečaje za brezposelne ženske iz krogov industrije in obrti. Švica ima 1000 gospodinjskih zavodov, od teh pravih šol 45. V mnogih kantonih je pouk za dekleta od 14. do 17. leta obvezen. Posebej se vrši pouk za odrasle, posebno za poklicne kuharice in sobarice. Učni načrt se menjava po krajevni potrebi, obsega pa poleg običajnih predmetov tudi tečaje za tkalstvo in za izdelavo narodnih noš. Kanton Bern sam izda letno za gospodinjski pouk pol milijona frankov (= 7 milijonov dinarjev), vsa Švica pa 14 do 15 milijonov frankov (= 200 milijonov dinarjev!)

LJUBLJANSKI HOTELI PRED 100 LETI

V svoji knjigi o potnih spominih iz Kranjske iz leta 1848. navaja Henrik Costa, oče dr. Etbina Coste, da ima Ljubljana 7 gostilnic prvega reda (hotelov). Razen hotela »pri Slonu« jih danes ni več.

1. Gostilna pri Virantu (»Zur Sternwarte«). Na pogorišču jezuitskih zavodov je sezidal bivši jezuit Gabrijel Gruber (znan od poglobitve Gruberjevega kanala, glej »Kronika« I. letnik, str. 8) med leti 1775. in 1781. poslopje za svoje matematične in zvezdarske študije. Je to še danes ena najlepših ljubljanskih stavb. Leta 1840. je prešla hiša v last Antona Viranta, ki je zgradil poleg stare hiše še eno in odprl hotel in gostilno, priljubljeno zlasti Dolenjcem, ker se je tu ustavljala novomeška pošta. Kadar je zboroval deželni zbor v reduti (sedaj šola pri Sv. Jakobu), so se zbirali pri Virantu slovenski deželni poslanci. Leta 1887. je kupila obe hiši Kranjska hranilnica za umetno obrtno šolo. Danes je v hiši direkcija pošte in telegrafa.

2. Hotel Bidelmon (»Wilder Mann«). Hiša poleg magistrata, ki je sedaj last ge. Strojanskovce, je bila od l. 1731. dalje hotel. Ker se je radi zboljšanja cest pomnožilo število potnikov, zlasti tudi uradnih oseb, je ukazala vlada magistratu, naj poskrbi za primerno prenočišče višjim uradnikom in oficirjem, ki so morali dotlej prenočevati na pošti ali v kakem samostanu. Magistrat je kupil dve hiši in ju strnil v eno.

Restavracija

kavarna

klet

»Zvezda«

V LJUBLJANI

Najmoderneje urejene restavracijske prostore s prvovrstno postrežbo, s ceneno celodnevno prehrano, izbornimi vini,

na novo otvorjeno kavarno, preurejeno in popolnoma prezidano, z moderno razsvetljavo, veliko izbiro tuzemskih in inozemskih časopisov in revij, z biljardi, igralnico itd., in

krasno opremljeno, prvovrstno klet, kjer se pleše ves večer pri najboljši godbi in izborni kapljici

cenjenemu občinstvu kar najtopleje priporoča

RAJKO ZUPAN

restavrater in kavarnar

Na pročelju je bila slika Herkula, odtod ime »Divji mož«. Tujcem je bilo na razpolago 10 sob. Bidelmon je videl pod svojo streho imenitne goste. Tako cesarja Jožefa II. Zelo se je dvignil hotel, ko je prišel 1821 v last Elizabete Mrak, ki ga je vodila 40 let. Tu so stanovali cesarski principi, tako Franc Jožef. Nekaj let je bila v I. nadstropju podružnica avstro-ogrške banke. Hotel je prenehal 1868.

3. Med hoteli je zavzemal pred 100 leti zelo ugledno mesto »Avstrijski dvor«. (Oesterreichischer Hof, p. d. Bahabirt). Vojaško žitnico, ki je stala nekdanj tik mestnega obzidja, je leta 1834. Vincenc Jak preosnoval v cvetočo gostilno, ki ni zaostajala za Maličem. Hotel je imel imenitne goste: Tu se je rodil l. 1848. *bourbonski princ Don Carlos, mlajši, poznejši pretendent na španski prestol.* Krstil ga je knezoškof Wolf. Isto leto je bil Bahabirtov gost knez Miloš Obrenović (gl. »Kronika« I. l.). Leta 1850. je prebival v hotelu 7 dni maršal Radecki. Narodna straža, ki je imela med hotelom in licejskim poslopjem svojo stražnico, mu je priredila podoknico. L. 1855. je prešel hotel v Mahrovo last, ki je tu ustanovil trgovsko šolo, pri nas znano zlasti na jugu, dokler je ni odnesla svetovna vojna.

4. Hotel Malič (Stadt Wien) med sedanjo Aleksandrovo cesto in Knafljevo ulico je bil še sredi 18. stol. velik vrt grofov Gallenberg, ki ga je kupil Andrej Malič na dražbi l. 1757. Na voglu sedanje Aleksandrove ceste in Šelenburgove ulice je stala takrat mala pritlična hiša, na nasprotnem voglu ob Koslerjevi hiši pa vrtna hišica. Na mestu te so zgradili l. 1824. in 1825. enonadstropno poštno poslopje, na drugem voglu pa dvonadstropen hotel z gospodarskimi poslopji in obokanimi hlevi, ki so bili potrebni za vozni promet, dokler ni bila odprta železnica v Trst (1849). Leta 1848. so tudi poštno poslopje dvignili še za eno nadstropje. Široki uvoz med hotelom in pošto so zazidali, ko so hotel razširili in ga premestili v Knafljevo ulico. Pozneje je prevzela hotel Malič Jadranska banka, ki je hotel opustila. Danes je last tvrdke Baša, ki bo v doglednem času postavila tu v novi stavbni črti veliko trgovsko hišo.

5. Hotel Slon (Elefant) p. d. pri »Mokarju«. Postanek imena se pripisuje prvemu slonu, ki so ga 1552 pripeljali iz Španije preko Trsta v Avstrijo na Dunaj. L. 1818. so kazali pri Mokarju drugega slona »Mishaba« po imenu, čigar ime se je prijelo Mokarjeve gostilne. L. 1779. je prešla gostilna v last Jere Malič, ki je bila tudi lastnica hotela Stadt Wien, pri »Maliču«. Hotel Slon je odstopila svojemu zetu Savinšku. Pri Slonu se je ustanovila l. 1861. čitalnica, ki ji je bil prvi predsednik takratni ljubljanski župan Mihael Ambrož. Pri Slonu se je tudi zbiral literarno-zabavni klub, ki sta ga l. 1875. ustanovila dr. Ambrožič in prof. Šuklje.

6. Hotel Zlati lev (»Zum goldene Löwen«) se je nahajal v tkzv. Fröhlichovi hiši, Tyrševa 7 in 9. Tudi ta hiša je bila Maličeva last. Gostilna se omenja že l. 1800. že l. 1828. je bil lastnik Fröhlich, v čigar gostilno je zahajal tudi Prešeren in v njegovi družbi je bil v hotelu tudi Stanko Vraz. Južni Sokol, ki se je ustanovil l. 1862. na Drenikovem vrhu, je imel tu svoje telovadišče.

7. že l. 1735. je sijala v Wolfovi ulici št. 8 Zlata zvezda (»Zum goldenen Stern«). Bila je to znamenita

Dolgoletni „Štrajzelnov birt“ Jos. Kozak

GOSTILNA

„PRI ŠTRAJZELNU“

Pri Štrajzelnu (nekdanj »zum Blumenstrauß«, na Poljanski cesti št. 21, nasproti II. drž. realne gimnazije in licealne knjižnice, je stara meščanska gostilna. Ime ima od nekdanjega izveska: košarice polne cvetja. Nekdanj je bila zlasti mesarska gostilna; na dvorišču so klali drobnico. Ko se je priženil Jos. Kozak iz Šempetrskega pedmestja, ki je bil original, mnogo let mestni svetnik in načelnik mesarske zadruge, je dvignil gostilno s tem, da je skrbel vedno za prvovrsten cviček, ki velja zanj »Štrajzelj« še danes kot najboljši vir. Gostilna slovi tudi zaradi zdrave in cene domače hrane. V gostilni so se poleg mesarjev, ki še sedaj hodijo od tod na dan sv. Štefana častit s konjički Štepanjskega patrona, zbirali od nekdanj meščani, uradniki in zlasti tudi politiki (»prezidialna oštarija«). Nekdanji Šempeter in poljansko predmestje je najbolje označil Kozakov sin Juš v romanu »Šempeter«.

gostilna in se štela med hotele. Ugasnila je pred l. 1860. Tu je l. 1848. razvil prvokrat Lovro Toman slovensko trobojnico kot odgovor na frankfurterico, ki je vihrala na ljubljanskem gradu in ki jo je potem še isto noč odnesel vihar.

Prvi ljubljanski vodič, ki ga je izdal Peter Radics leta 1885., pa navaja v Ljubljani pred 50 leti tele hotele: Malič (Stadt Wien), Elefant in Evropa (kjer je sedanja kavarna). Kot drugovrstne pa: Južni kolo-dvor (sedaj en del hotela Metropol), Bavarski dvor (Gospodarska zveza), Avstrijski cesar (Soča) in Zvezdarna (Sternwarte - Virant — sedaj poštna direkcija).